

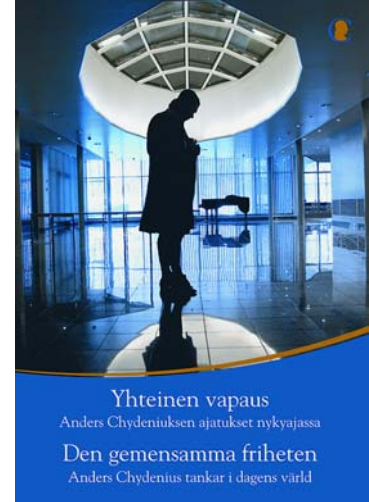

ANDERS CHYDENIUS
SÄÄTIÖ • STIFTELSE • FOUNDATION

Yhteinen vapaus Anders Chydeniuksen ajatukset nykyaajassa

Anders Chydenius –säätiön julkaisuja 1
nidottu, 238 s.
ISSN 1795-5297
ISBN 952-99519-0-6
Art-Print Oy: Kokkola 2005
Julkaisupäivä 7.4.2005

Vuonna 2003 tuli kuluneeksi 200 vuotta suomalaisen demokratian edelläkävijän Anders Chydeniuksen (1729-1803) kuolemasta. Tähän julkaisuun on koottu juhluvuoden aikana eri yhteyksiä varten kirjoitettuja artikkeleita ja puheita.

Anders Björck: Anders Chydenius ja avoin yhteiskunta. (Chydenius-seminaari 26.11.2003, Tukholma)

Ruotsalaisen Uppsalan läänin maaherra Anders Björck pohtii, kuinka Anders Chydenius arvioisi nykyaikaa ja millaista hänen toimintansa näissä oloissa olisi. Chydenius oli ennen kaikkea mielipidevaikuttaja, joka ei tavoitellut lyhyen tähtäimen poliittisia etuja, vaan otti rohkeasti kantaa yhteiskuntakehityksen perustaviin kysymyksiin, ja saavutti myös tuloksia. Ennakkoluulottominta oli hänen esiintymisensä palvelusväen sopimusvapauden puolesta; tänään Chydenius ehkä omistautuisi maahanmuuttajien sopeuttamiseen, kouluttamiseen ja kohtelun kehittämiseen. Hän ei luottaisi poliittisen vallan tilanpäiseen hyväntahtoisuuteen, vaan tahtoisu luoda taloudelle rakenteen, joka mahdollistaisi oikeudenmukaisen taloudellisen kasvun omiin voimiin luottaen. Chydeniuksen tavoitteena oli avoin yhteiskunta, jossa ihmiset olisivat vapaita, mutta kantaisivat myös vastuunsa.

Gustav Björkstrand: Avoimuus ja vapaus. (Chydenius-seminaari 26.11.2003, Tukholma)

Åbo Akademin rehtori Gustav Björkstrand kysyy, kuinka oli mahdollista, että syrjäinen Pohjanmaa tuotti Chydeniuksen kaltaisen innovatiivisen henkilön. Selitykseksi löytyy ympäristön avoin ja kriittinen tarkastelu yhdistyneenä aikakauden ajattelun ja kirjallisuuden tehokkaaseen ja eklektiseen hyödyntämiseen. Björkstrand keskittyy Chydeniuksen osuuteen vuoden 1781 uskonnonvapausasetuksen synnyssä. Vaikka asetuksen vaikutus oli hyvin rajallinen, merkitsi se kuitenkin ratkaisevaa murrosta valtiokirkon näkemyksissä. Chydenius myös toimi asiassa omasta aloitteestaan ja vakaumuksestaan, ei opportunistisesti henkilökohtaisia etuja tavoitellen, kuten eräät tutkijat ovat esittäneet. Chydeniuksen kotiseudulla Kokkolan lähistöllä 1730-luvulla tapahtunut Erikssonin veljesten ja heidän kannattajiensa karkotus maanpakoon uskonnollisista syistä on varmaankin vaikuttanut Chydeniuksen ajatteluun.

Tarja Halonen: Puhe Anders Chydeniuksen juhluvuoden pääjuhlassa Kokkolassa 1.3.2003

Tasavallan Presidentti Tarja Halosen mukaan pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan menestyksen taustalla on markkinatalouden tehokkuuden ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden yhdistäminen. Perustana ovat pohjimmaltaan radikaalit vapauden, tasa-arvon ja yhteisvastuun periaatteet, joiden varhainen puolustaja Anders Chydenius oli. Anders Chydeniukselle oli tärkeää tarkastella asioita "pienen ihmisen" näkökulmasta. Myös analysoidessamme globalisaation vaikutuksia tai miettiessämme globalisaation hallintaa näkökulmamme tulisi olla ihmiskeskeinen.

Talouden vapautumisessa meidän täytyy huolehtia siitä, että talous on olemassa ihmisiä varten eivätkä ihmiset taloutta varten.

Raija Julkunen: Tämän ajan liberalismi. (Kirjoitettu tätä julkaisua varten.)

Suomen Akatemian tutkija Raija Julkusen mukaan Chydenius ja muut 1700-luvun liberaalit talousajattelijat asettivat taloudelle moraalisia ja sosiaalisia normeja. Liberalismin voittokulku on kuitenkin kääntänyt asetelman ympäri: koko yhteiskuntaa ohjaa nyt moraalista ja arvoista ”puhdas” talous. Yhä useammat yhteiskunnan sektorit palvelevat vain kilpailukykyä, ei yhteistä hyvää. Tasa-arvon käsite on muuttumassa yhtäläisiä etuja korostavasta yhtäläisiä mahdollisuuksia painottavaan. Ihmisten on pystyttävä uusiutumaan jatkuvasti pysyäkseen mukana työmarkkinoilla, samalla kun työstä on yhä enemmän kadonnut mielekkyys, yhteys työn tuloksiin.

Pauli Kettunen: Yhteiskunta ohjattavana ja ohjaajana – historiallinen näkökulma. (Chydenius-seminaari 13.10.2003, Helsinki)

Helsingin yliopiston poliittisen historian professori Pauli Kettusen mukaan Chydeniuksen ajatuksia on käytetty hyvin erilaisten näkemysten tueksi, uusliberalismista sosialismiin. Hänen työnsä voidaankin nähdä osana modernin ”yhteiskunnan” käsitteen muotoutumista. Keskeistä tässä on ollut – mikä ilmenee jo Chydeniuksella – yhteiskunnan näkeminen sen jäsenten tarkoituksista riippumattomana, omalakisena kokonaisuutena. Pohjoismaissa yhteiskunta on nähty yleistä etua edustavana toimijana, jonka puitteissa talouskasvu, sosiaalisten erojen tasoitus ja demokratian laajentaminen voitiin saada tukemaan toisiaan. Globalisaatio on kuitenkin merkinnyt yhteiskunnan painopisteen siirtymistä yhteisen hyvän edistämisestä kilpailukykyyn ylläpitämiseen.

Juha Manninen: Avoin yhteiskunta – Valistusajattelijan Anders Chydeniuksen ajankohtainen perintö. (Kirjoitettu tätä julkaisua varten.)

Oulun yliopiston aate- ja oppihistorian professori Juha Manninen kuvaa Ruotsissa vuonna 1766 säädetyin painovapausasetuksen (Tryckfrihetsförordning) syntyä ja ennen kaikkea Chydeniuksen merkittävää osuutta siinä. Taustalla oli eurooppalaisen valistuksen vaikutus, joka Ruotsissa sai radikaaleimmat ilmaisunsa juuri valtakunnan itäosassa, Suomessa. Asetus poisti ennakkosensuurin ja takasi laajan ilmaisunvapauden; vallankumouksellisinta siinä oli kuitenkin julkisuusperiaatteen käyttöönotto ensimmäistä kertaa maailmassa. Suurin osa hallinnon tuottamista asiakirjoista määriteltiin julkisiksi. Chydeniuksen mukaan avoimuus ja julkisuus olivat vapaan ja onnellisen yhteiskunnan välttämättömiä edellytyksiä. Vaikka julkisuusperiaate (Freedom of Information Act) nykyisin on yhä useamman valtion lainsäädännössä, ei avoimuuden haaste ole menettänyt merkitystään globaalissa maailmassa, jossa valta tuntuu liukuvan yhä kauemmaksi kansalaisista. Mannisen mukaan Chydeniusta, julkisuusperiaatteen isää, voitaisiin parhaiten kunnioittaa julkaisemalla hänen kirjoituksiaan tieteellisesti toimitettuina eri kielillä.

Ilkka Niiniluoto: Vapaus, veljeys, tasa-arvo. (Chydenius-seminaari 13.10.2003, Helsinki)

Helsingin yliopiston rehtori Ilkka Niiniluoto muistuttaa, että Anders Chydenius kuului siihen yhteiskunnallisen ajattelun suureen linjaan, joka kiteytyi Ranskan vallankumouksen iskulauseessa: ”Vapaus, veljeys, tasa-arvo”. Nämä käsitteet ovat edelleen avainasemassa, eikä niistä voi tiputtaa yhtään pois muiden kärsimättä. Tasa-arvo perusoikeuksien ja vapauksien suhteen on vakaan yhteiskunnan perusta, mutta sitä on syytä täydentää John Rawlsin esittämällä eroperiaatteella, joka hyväksyy yhteiskunnalliset erot vain, mikäli ne hyödyttävät myös huono-osaisia.

John Vikström: Vapaus ja vastuu. Anders Chydeniuksen filosofia tässä ajassa. (Anders Chydenius –juhla 1.3.2003, Kokkola)

Arkkipiispa emeritus John Vikström muistuttaa, että Chydenius oli ennen kaikkea tekojen mies. Hän ei pyrkinyt rakentamaan mitään järjestelmää, vaan etsi filosofien kirjoituksista sellaiset ainekset, jotka vaikuttivat käyttökelpoisilta. Valistuksen usko maailman järkipäisyyteen tulee hänessä esille puhdaspiirteisesti. Vastaavasti hänen uskonnollisessa näkemyksessään yhdisti puhdasoppisen luterilaisuuden uskon käytännöllistä puolta korostavaan pietismiin. Chydenius oli niin saumaton osa *moderniteettia*, että postmodernin ajan täytyisi tuntua hänestä hämmentävältä. Vapaus ei olekaan tuonut kaikille onnea, ja valistuksen usko järjen voimaan on hiipunut.